

Fiskal siyosatning iqtisodiy o'sishga ta'siri**Abdupattayev Diyorbek Dilshod o'g'li**

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Moliya va moliyaviy texnologiyalar MMT-78 yo`nalishi

Ilmiy rahbar: **Abdisalom To'rayevich Umirov**

Iqtisodiy xavfsizlik kafedrası dotsenti PhD

Annotatsiya: Davlat xarajatlari va soliqqa oid qarorlar bilan tavsiflangan fiskal siyosat iqtisodiy traektoriyalarni shakllantirish va barqaror o'sishni rag'batlantirish uchun asosiy vositadir. Ushbu tezis fiskal siyosat va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi murakkab munosabatlarni o'rganadi, fiskal chora-tadbirlarning asosiy makroiqtisodiy o'zgaruvchilarga va uzoq muddatli farovonlikka ta'sir qilish mexanizmlarini o'rganadi. Nazariy asoslarni, empirik dalillarni va siyosat natijalarini sintez qilish orqali ushbu tadqiqot siyosatchilar, iqtisodchilar va manfaatdor tomonlar uchun tushunchalarni taklif qilib, byudjet siyosati va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi ko'p qirrali dinamikani har tomonlama tushunishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Fiskal siyosat, iqtisodiy o'sish, davlat xarajatlari, soliqqa tortish, investitsiyalar, mahsuldorlik, fiskal multiplikatorlar, fiskal barqarorlik, siqib chiqarish, davlat qarzi, fiskal qoidalar, iqtisodiy tsikllar, siyosat samaradorligi, o'sish nazariyalari, empirik tahlil, siyosatning oqibatlari. Iqtisodiyot sohasida byudjet siyosati va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi munosabatlar hukumat aralashuvining asosi hisoblanadi. Davlat xarajatlari va soliqqa tortish bo'yicha qarorlarni o'z ichiga olgan fiskal siyosat iqtisodiy traektoriyalarni boshqarish, yalpi talabni rag'batlantirish va uzoq muddatli o'sish istiqbollarni shakllantirish vakolatiga ega. Fiskal siyosat va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi

murakkab dinamikani tushunish siyosatchilar, iqtisodchilar va fuqarolar uchun juda muhim, chunki u hukumat harakatlarining xalqlarning umumiy farovonligiga qanday ta'sir qilishini yoritib beradi. Fiskal siyosat ikkita asosiy kanal orqali amalga oshiriladi: davlat xarajatlari va soliqqa tortish. Ushbu dastaklarni o'zgartirish orqali hukumatlar barqarorlashtirish, qayta taqsimlash va uzoq muddatli o'sishni rag'batlantirish kabi turli iqtisodiy maqsadlarga erishishga intiladi. Fiskal siyosatning iqtisodiy o'sishga ta'siri fiskal chora-tadbirlarning hajmi, tarkibi va muddatlariga, shuningdek, ular amalga oshirilayotgan kengroq iqtisodiy kontekstga bog'liq.

Moliyaviy siyosatning iqtisodiy o'sishga ta'sir qilishning eng to'g'ridan-to'g'ri usullaridan biri bu davlat xarajatlaridir. Infratuzilma, ta'lim, sog'liqni saqlash va boshqa samarali investitsiyalar uchun davlat xarajatlarining oshishi yalpi talabni rag'batlantirishi, bandlik imkoniyatlarini yaratishi va samaradorlikni oshirishi mumkin. Masalan, transport infratuzilmasiga investitsiyalar nafaqat savdoni osonlashtiradi, balki korxonalar uchun transport xarajatlarini kamaytiradi, shu bilan raqobatbardoshlik va o'sishni oshiradi.

Iqtisodiy o'sishni shakllantirishda soliq siyosatining boshqa tarkibiy qismi bo'lgan soliqqa tortish ham hal qiluvchi rol o'ynaydi. Soliq stavkalari, chegirmalar va kreditlarning o'zgarishi ixtiyoriy daromadlarni, investitsiyalarni rag'batlantirishni va iste'mol modellarini o'zgartirishi mumkin, shu bilan yalpi talab va taklif dinamikasiga ta'sir qiladi. Masalan, tadbirkorlik sub'ektlariga soliqlarni pasaytirish investitsiyalar, innovatsiyalar va tadbirkorlikni rag'batlantirishi mumkin, bu esa iqtisodiy kengayish va ish o'rinlari yaratilishiga yordam beradi. Bundan tashqari, soliq-byudjet siyosatining iqtisodiy o'sishga umumiy ta'siri uning fiskal holatiga - kengaytiruvchi yoki qisqaruvchi - iqtisodiy tsikl bosqichiga mos kelishiga bog'liq. Retsessiya yoki sekin o'sish davrida davlat xarajatlarini ko'paytirish yoki soliqlarni qisqartirish kabi kengayuvchi fiskal choralar iqtisodiyotni juda zarur rag'batlantirishni ta'minlaydi, talab va ishonchni kuchaytiradi. Aksincha, haddan tashqari qizib ketish yoki yuqori inflyatsiya davrida iqtisodni sovutish va haddan tashqari qizib ketishning oldini olish uchun davlat xarajatlarini kamaytirish yoki soliqlarni oshirish kabi qisqartiruvchi fiskal siyosat zarur bo'lishi mumkin. Biroq, iqtisodiy o'sishni

rag'batlantirishda fiskal siyosatning samaradorligi turli cheklovlar va mulohazalarga bog'liq. Masalan, fiskal barqarorlik muhim ahamiyatga ega, chunki davlat qarzining barqaror bo'lmagan darajalari xususiy investitsiyalarni siqib chiqarishi, ishonchni susaytirishi va fiskal inqirozlarga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, fiskal chora-tadbirlarning samaradorligi ularning amalga oshirilishi, ma'muriy salohiyat va institutsional asoslarga bog'liq bo'lib, oqilona boshqaruv va siyosatni muvofiqlashtirish muhimligini ta'kidlaydi.

Xulosa qilib aytganda, soliq-byudjet siyosatining iqtisodiy o'sishga ta'siri ko'p qirrali bo'lib, bir qator omillarga, jumladan, fiskal chora-tadbirlar tarkibiga, iqtisodiy kontekstga va institutsional tartibga bog'liqdir. Moliyaviy siyosat o'sishni rag'batlantirish uchun kuchli vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin bo'lsa-da, uni qisqa muddatli imperativlar va uzoq muddatli barqarorlik maqsadlarini hisobga olgan holda oqilona qo'llash kerak. Moliyaviy siyosat va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlikni tushunib, siyosatchilar hamma manfaati uchun inklyuziv, barqaror va barqaror iqtisodiyotni rivojlantirish uchun asosli strategiyalarni ishlab chiqishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. B.Yu.Xodiyev, A.Sh.Bekmurodov, U.V.G'afurov, B.K. To'xliiev. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimovning “Jahon moliyaviy- iqtisodiy inqirozi, O'zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo'llari va choralari” nomli asarini o'rganish bo'yicha o'quv qo'llanma. -T.: Iqtisodiyot, 2009.-120 b
2. В.Автономова, О.Ананьина, Н.Макашевой. История экономических учений. учебное пособие./Под. ред. - М.: ИНФРА-М, 2009. – 784 с.
3. Лобачева, Е. Н. Основы экономической теории : учебник для СПО / 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Издательство Юрайт, 2017. — 516 с.
4. Xodiyev B., Shodmonov Sh. Iqtisodiyot nazariyasi (darslik). – T., «Barkamol fayz media» nashriyoti, 2017. – 785 b